

1. Obiekt 130

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO P.W. ŚW. TRÓJCY

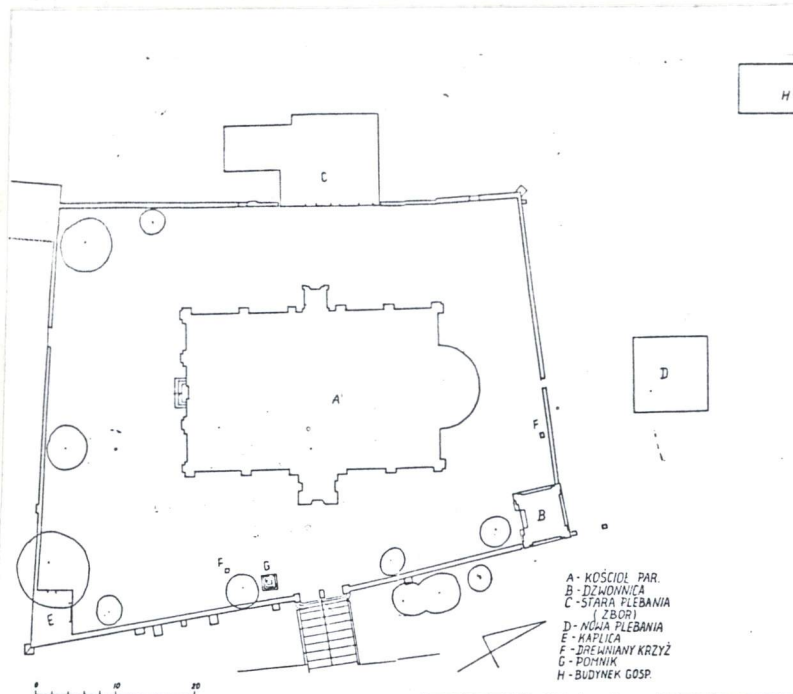
2. Czas powstania
k.XVIw.1640-5
1 poł. XVIIIw.

3. Miejscowość
R A K Ó W

11. Zdjęcia. rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

Fot.1 Widok kościoła od południa

Rys.1 Plan sytuacyjny.

Rys.2 Plan orientacyjny

4. Adres
Raków, ul. Kościelna 3
nr hipoteczny .....

5. Przynależność administracyjna
województwo kieleckie
gmina Raków
pow. KIELCE

6. Poprzednie nazwy miejscowości

7. Przynależność administracyjna
przed 1 VI 1975
województwo kieleckie
powiat Opatów

8. Właściciel i jego adres
Parafia rzymskokatolicka
Raków ul. Kościelna 3
diecezja sandomiersko-radomska

9. Użytkownik i jego adres
Parafia rzymskokatolicka
w Rakowie, ul. Kościelna 3

10. Rejestr zabytków
Nr 438, 450 data 21.06.1967r.

12. Autorzy, historia obiektu, określenia stylu

Miasto Raków założył w 1567r. Jan Sienieński kasztelan żarnowski, który będąc kalwinem i mając za żonę ariankę sprzyjał innowiercom. Wkrótce też Raków stał się centrum organizacyjnym polskich arian. W latach 1569-72 powstała tu gmina ariańska z ministrem i świeckim patronem na czele. W tradycji miejscowej zbór ariański z mieszkaniem ministra mieścił się w budynku t.zw. starej plebanii, usytuowanej po zachodniej stronie obecnego kościoła parafialnego. Na zachód od zboru miała znajdować się bursa, a dalej, na piaszczystej górze - cmentarz ariański. W końcu XVI w. w Rakowie istniała drukarnia, piśniownia, a od 1602r. szkoła ariańska znana z wysokiego poziomu kształcenia. Niemal co roku zbierały się w mieście synody ariańskie. Rozwijało się rzemiosło, przybywało mieszkańców. W 1 poł.XVIIw nasiliła się kontrreformacja. W 1638r zamknięto szkołę, zbór i drukarnię. W 1640r. w miejsce zboru powstał z fundacji biskupa Jakuba Zadzik, kościół parafialny Sw. Trójcy. Po sądzie sejmowym nad arianami w 1658r. wielu arian musiało opuścić Raków. Miasto traciło na znaczeniu. Stale zmniejszała się liczba mieszkańców, teraz głównie rolników i rzemieślników. W XVII w. Raków gnębiły liczne najazdy /w 1623r. lisowczycy, w 1657r oddział Rakoczego/. Być może, że jeszcze wówczas otoczono kościół murem z otworami szczelinowymi, z którym zespolony został częściowo budynek

13. Opis, sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, wnętrze, wyposażenie, instalacje

Sytuacja: zespół kościelny znajduje się na zachodnim skraju miasta, na północny zachód od rynku, przy ul. Kościelnej. Położony na niewielkim wzniesieniu, które od zachodu opada ku porośniętej podmokłymi łąkami dolinie niewielkiego dopływu rzeki Czarnej. Od wschodu wychodzi na rodzaj placu, powstałego na skutek braku zabudowy w tej części ulic: Kościelnej i Szydlowskiej. Bryła zespołu dobrze widoczna już od rynku, dominuje nad niską zabudową tej części miasta i okolicy. Kompozycja: plac kościelny na planie prostokąta, z osią podłużną na linii północ-południe. Pośrodku planu, na osi tej usytuowany jest kościół, a za murem kościelnym, od północy - budynek nowej plebanii. Na osi poprzecznej założenia - główne wejście od ulicy, a za kościołem - budynek starej plebanii/d. zbór/. Plac kościelny otoczony kamienno-ceglanym, otynkowanym murem. Brama główna poprzedzona schodami. Od ulicy, w narożnikach muru, częściowo z nim zespolone: od północy dzwonnica, od południa kaplica. Pozostałe wejścia w murze: od północy, na osi kościoła i nowej plebanii, od południa - brama przesunięta na zachód w stosunku do osi założenia, od zachodu - wejście do budynku starej plebanii i osobne - na podwórzu gospodarcze. Na placu, dookoła kościoła - chodnik wyłożony płytami betonowymi, obwiedziony trawnikami z niskimi krzewami i drzewami. Jedynie od strony południowej i wschodniej, przy murze, pojedyncze, wysokie drzewa. Od wschodu zespół wychodzi na ulicę. Od północy sąsiaduje z ogrodem nowej plebanii, od północnego-zachodu z podwórzem, na którym stoją dwa kamienno-drewniane budynki gospodarcze, od zachodu z budynkiem starej plebanii/d. zbór/, a od południa z prywatną posesją, położoną w ogrodzie, której jeden z budynków przylega od południowego-zachodu do muru kościelnego.

Elementy funkcjonalne zespołu: kościół na planie prostokąta, murowany z cegły, trójnawowy, bazylikowy, z niższym, krótkim, zakończonym półkolistą apsydą, prezbiterium od północy i dwiema kruchtami na osiach elewacji bocznych, nakryty dachem dwuspadowym z sygnaturką na nawie głównej. Dach kryty blachą ocynkowaną. Budynki gospodarcze: na planie prostokąta.

Stara plebania/ dawny zbór ariański/: budynek po zachodniej stronie zachodniej części muru kościelnego, częściowo z nim zespolony. Budynek na rzucie kwadratu z prostokątnym skrzydłem /mieszczącym najstarszą część/ od południa. Składa się z trzech połączonych, powstałych zapewne w różnym czasie- budynków, o różnych wysokościach, nakrytych osobnymi dachami. Murowany z kamienia i cegły. Podpiwniczony, parterowy. Część południowa nakryta dachem czterospadowym, krytym zniszczonym gontem. Nad częścią środkową - dach dwuspadowy z połacią przedłużoną nad zachodnią, nowszą część budynku. Korytarz od północy nakryty dachem pulpitowym. W tych częściach dach kryty eternitem falistym. Wewnątrz, pokoje w skrzydle południowym sklepienie krzyżowo-kolebkowo. Obecnie w części najstarszej

<p>14. Kubatura</p> <p>8725m³ - kościół 1602m³ - st. plebania 365m³ - dzwonnica</p>	<p>15. Powierzchnia użytkowa</p> <p>502,6m² - kościół 196,5m² - st. pleb. 10,9m² - dzwonnica</p>	<p>16. Przeznaczenie pierwotne</p> <p>zespół kościelny</p>	<p>17. Użytkowanie obecne</p> <p>zespół kościelny</p>
<p>18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja</p> <p>1947-50r. odnowienie kościoła.</p> <p>1969r. inwentaryzacja zespołu kościelnego, wykonana pod kierunkiem M. Brykowskiej przez studentów Politechniki Warszawskiej.</p>		<p>19 Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)</p> <p>W kościele: zniszczony portal w fasadzie, rysy na sklepieniu nawy wschodniej, nieprawidłowa instalacja odgromowa.</p> <p>W starej plebanii: nad najstarszą, południową częścią budynku zniszczone pokrycie dachu /gont/ i zbutwiała więźba dachowa.</p> <p>20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie</p>	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

24. Uwagi różne

22. Bibliografia

Katalog zabytków sztuki w Polsce t.III, woj. kieleckie,
z.7, pow. opatowski
J.Wiśniewski, Dekanat opatowski, Radom 1907r.
tenże, Dekanat iłżecki, Radom 1909-11r.
M.Zarębski, Spacerkiem po ziemi staszowskiej, Staszów 1990

23. Źródło ikonograficzne i fotografia (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

25. Opracował

tekst mgr Małgorzata Gorzelak XI 1995 r. *CW*

imię, nazwisko, data, podpis

plany, rysunki M.Sielicka, uakt.mgr inż.Cezary Gorzelak XI 1995r.

imię, nazwisko, data, podpis

zdjęcia fotogr. mgr Małgorzata Gorzelak XI 1995r.

imię, nazwisko, data, podpis

miejsce przechowywania negatywów PSOZ Kielce

Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisów prawa autorskiego

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwisko wypełniających)

27. Załączniki 1

1. Miejscowość R A K Ó W	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) Zespół kościoła parafialnego p.w. Sw. Trójcy	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) c.d.p.12 i 13 , 5 zdjęć.
-----------------------------	---	--

c.d.p.12

dawnego zboru. Niewykluczone jest, że pełnił on po zamknięciu zboru funkcję plebanii. Zespół kościelny rozbudowano w 1 poł. XVIII w. o dzwonnice /w północno-wschodnim narożu muru kościelnego/ i kaplicę /południowo-wschodni narożnik. W 1711r. przy kościele/prawdopodobnie po wschodniej jego stronie/ był szpital dla ubogich. Po jego zniszczeniu, w k. XVIIIw. właściciel Rakowa Ignacy Kossowski wzniósł drewniany budynek nowego szpitala z dwiema izbami, sienią i komorą. W 1869r. Raków utracił prawa miejskie. Po 1870r. ks. Aleksander Malanowicz na placu kościelnym postawił pomnik, a w mur kościelny wstawił epitafium poświęcone zmarłym z rodziny. W 1888r. spłonęły częściowo budynki plebanii i dach na kościele. W k. XIXw. na dachu kościoła wystawiono neogotycką sygnaturkę, a we wnętrzu dano nową posadzkę. W czasie I wojny światowej zespół kościelny nie odniósł większych szkód. W okresie międzywojennym za murem kościelnym po północno-zachodniej stronie postawiono dwa murowano-drewniane budynki gospodarcze, a od północy, na osi kościoła lecz za jego ogrodzeniem zbudowano murowany budynek nowej plebanii/ok. 1920r./. Budynek dawnego zboru rozbudowano od strony północnej i zachodniej. W 1944r. Raków znalazł się na linii frontu. Kościół został częściowo zniszczony /zwłaszcza dach/, a na murach dawnego zboru zostały ślady pocisków. Po wojnie kościół odbudowano i nadal pełnił on funkcję świątyni parafialnej. Dawny zbor użytkowany był częściowo jako budynek gospodarczy, w części jako izba katechetyczna, a w l. 1971-80 w części pomieszczeń znajdowało się mieszkanie emerytowanego proboszcza ks. [REDACTED]. Obecnie dawne mieszkanie proboszcza jest nieużytkowane.

Mur kościelny, po remontach zatracił otwory szczelinowe.

c.d.p.13

nieużytkowany, we wschodniej części budynku- izba katechetyczna.

Dzwonnica: na rzucie kwadratu, dwukondygnacyjna, nakryta dwukondygnacyjnym, baniastym hełmem krytym blachą ocynkowaną. Murowana z kamienia, otynkowana. Wewnątrz 4 dzwony.

Kaplica: na rzucie kwadratu, parterowa, nakryta dachem dwuspadowym, krytym blachą ocynkowaną. Murowana częściowo z kamienia, częściowo z gazobetonu.

Mur kościelny: kamienny, tynkowany. Po wewnętrznej stronie muru, w pobliżu bramy głównej, po jej stronie północnej kamienne epitafium poświęcone Stanisławowi i Ewie Malanowiczom oraz Janowi i Piotrowi Kosseckim. Prostokątne, ujęte półkolumnkami, z półkolistym zwieńczeniem, w którym Matka Boska z Dzieciątkiem, zwieńczonym krzyżem.

Pomnik: na placu kościelnym, w pobliżu bramy głównej, po jego południowej stronie. Poświęcony pamięci zmarłych z rodziny Malanowiczów i Kosseckich. Kamienny, w kształcie obelisku na cokole, zwieńczony krzyżem.

Dwa krzyże: na placu kościelnym, drewniane, po północnej i południowej stronie bramy głównej.

Wkładkę założył: mgr Małgorzata Gorzelak XI.1995r.

(imię, nazwisko, data)

PSOZ Kielce

Miejsce przechowywania negatywów: .....

Fot.2 Plac kościelny od wschodu.

Fot.3 Krzyż.

Fot.4 Brama.

Fot.5 Epitafium na murze kościelnym.

Fot.6 Kaplica.